

POLGÁRI SZEMLE

A kisvállalkozások és a munkavállalók érdekei kontra további privatizációs tervek

Prugberger Tamás

MEGJELENT: 2009. FEBRUÁR – 5. ÉVFOLYAM, 1. SZÁM

PROF. DR. PRUGBERGER TAMÁS, az állam- és jogtudomány doktora, a Professzorok Batthyány Körének tagja. (sebestyen0120@enternet.hu)

A MOSTANI PÉNZÜGYI VÁLSÁGGAL EGYÜTT JÁRÓ DOMINÓEFFEKTUS

Összehasonlítva Magyarországot az Európai Uniónak nemcsak a régi, hanem a velünk együtt 2005. január 1-jével belépett velünk szomszédos tagállamaival, Magyarországot érte leghátrányosabban a 2008 nyarával az USA-ból elindult, és Európába is begyűrűzött pénzügyi-gazdasági válság. Ennek oka, hogy az Orbán Viktor vezette polgári kormányt 2002 tavaszán felváltó Medgyessy, majd Gyurcsány által irányított 2008 tavaszáig formálisan, azóta pedig informálisan szociálliberális kormány totálisan hibás és korrupcióterhes gazdaságpolitikája gazdaságilag teljesen kivérezte, elszegényítette az országot, kimerítve az Orbán-kormány által begyűjtött tartalékait.

Az Orbán-kormányt megelőző Antall/Boross-kormány, valamint az ugyancsak szociálliberális Horn-kormány privatizációs hibáit, amelyek abból eredtek, hogy feltételek kikötése nélkül adta el mind a két kormány külföldi cégeknek a magyar vállalatokat, igen sok tekintetben korrigálni tudta a hazai kis- és középvállalkozások beindításával, a már működőknek a megerősítésével a Széchenyi Terven, a családi farmgazdaságok megerősítésén, valamint az adó- és a tb-járulék mérséklésén keresztül. Míg a multinacionális külföldi nagyvállalatok hazai üzemei viszonylag kis létszámban foglalkoztattak és foglalkoztatnak ma is magyar munkaerőt, többnyire konstruktivitást nem igénylő, összeszerelő, monoton részmunkákra, illetve szalagmunkákra, addig a kis- és középvállalkozásokban dolgozók többnyire a munkafolyamatok egészét átlátó konstruktív munkát végeznek. Emellett ez a vállalkozói szféra foglalkoztatja a hazai képzett munkaerő egy igen nagy hányadát. A közép- és kisvállalkozások által foglalkoztatottak aránya az Orbán-kormány időszakában egyre nőtt a munkaerőpiacon e vállalkozási szféra erősödése következtében. Medgyessy színre lépése óta viszont ez a foglalkoztatotti arány egyre szűkül, mivel a vele elindult szociálliberális kormányzás piaci és foglalkoztatási preferenciát gazdaság- és foglalkoztatáspolitikájával a multinacionális vállalkozási szférának biztosít. Ez fennáll a mostani pénzügyi válság ellenére is. Vállalkozásélénkítésre lenne szükség, amit az Unió valamennyi tagállama megtesz. Ennek érdekében csökkenti a jegybanki alapkamatot, igyekszik felpörgetni a gazdaságot, míg a jelenlegi magyar kormány és a Magyar Nemzeti Bank éppen ennek ellenkezőjét teszi, hivatkozva arra, hogy a hibás gazdaságpolitika miatt nincsenek tartalékaink. Arra viszont már nem tér ki, hogy ki követte el a hibás gazdaságpolitikát. Ha erre kitérne, a kormánynak le kellene mondania, de valószínű, a Nemzeti Bank vezetőségének is. Elképzelhető, hogy ez az elzárkózás és a Fidesz gazdaságpolitikusi által követelt gazdaságpolitikai kitérésből való távolmaradás továbbra is a multinacionális kereskedelmi érdekek kiszolgálása érdekében történik. Józanul gondolkozó, nem közgazdász értelmiségiek vetik fel azt, hogy miközben a válságra hivatkozva egymás után csökkentik és állítják le a termelést, addig a plázák és üzletláncok hálózatát tovább szaporítják, nyilván a korábbi túltermelésből adódó árufelesleg eladásának a megkísérlése érdekében. De mi lesz akkor mindezekkel, ha a tömeges munkanélküliség és a kisvállalkozások ellehetetlenülése miatt drasztikusan leszűkül a kereslet? A multinacionális kereskedelmi láncok is be fognak dőlni, és teljes lesz a válság. Kialakul a globális világválság. Ezt megakadályozandó, sürgős reformra van szükség a gazdasági és a szociális jog terén.

SÜRGŐSEN RENDEZENDŐ JOGALKOTÁSI ÉS JOGALKALMAZÁSI MUNKAJOGI PROBLÉMÁK

A mostani globális pénzügyi válság azt jelenti, hogy elsősorban az építőiparban, a gépjárműgyártásban, a ruházati iparban és az élelmiszeriparban komoly létszámleépítésekre került már sor, és további létszámleépítések várhatók a piaci kereslet rohamos csökkenése okán. A jelenlegi válsággal összefüggésben csak Magyarországon eddig a 2008-as év negyedik negyedévében mintegy tizenötezer munkavállalótól váltak meg csoportos létszámleépítések keretében a munkáltató cégek. Sólyom László újrbeszédében arra utalt, hogy nem mindegy, hogy háromezer ember veszti el 2009-ben az állását vagy nyolcvanezer. A köztársasági elnök, ha improvizáltan is, lényegében prognosztizált. Megfelelő politikával fennáll az álláshelyek mennél kisebb veszteségekkel való megőrzésének és a munkaerőpiacról kiesők újbóli munkába állításának bizonyos mértékű lehetősége. Vagyis a munkanélküliség enyhítésére lehetőség lenne, ha a kormány elfogadva a Fidesz gazdaságélénkítő terápiáját, a Széchenyi Terv újraindításával megerősítené a kis- és középvállalkozásokat, csökkentené azok adó- és társadalombiztosítási járulékkerheit, a jelenleginél radikálisabban továbbcsökkentené a jegybanki alapkamatot, a munkaerőpiacról kikerültek tovább- és átképzését a hiányszakmák irányába terelné és gyakorlatorientálttá tenné. Jelenleg ugyanis még mindig egy tradicionális elméleti képzés folyik a munkaügyi központok által a munkanélkülivé váltak képzése során. Ezenkívül a munkaügyi központok nem mérik fel a hiányszakmákat, és nem orientálják sem a képzéseket, sem az álláskeresőket a hiányszakmák irányába.

Ez vonatkozik a vállalkozóvá válást célzó képzésekre is. Ez utóbbinál komoly problémát jelent az, hogy a képzés költségeinek a felét a munkanélküliség kényszeréből vállalkozni akaróknak kell viselni. Hiába vehet fel erre a képzésben részt vevő kedvezményes kamatozású hosszú lejáratú hitelt, az is problémát jelent számára, hogy a vállalkozás megindításához is induló hitelre van szüksége. Ráadásul, amikor beindítja a vállalkozását, a fogyasztóvédelmi felügyelőségek mindjárt a kezdet kezdetén megkövetelik mindazon feltételeknek az eleget tételét, amelyeket az uniós normák és az eukraták életidegen módon előírtak, és amelyek nagy részét a régi tagállamokban is meglehetősen lazán tartanak be, és betartásukat a hatóságok is nagyvonalúan ellenőrzik. Csak akkor avatkoznak be, ha a hiányosság potenciálisan veszélyezteti a fogyasztót vagy a felhasználót. Ezzel szemben nálunk a fogyasztóvédelmi felügyelőség a kezdő vállalkozókkal szemben is a legszigorúbban fellép, és a legkisebb, senkinek sem kárt okozó formális hiányosságokra is lecsap, csak azért, hogy bírságok kiszabásával a költségvetési hiányt javítsa. Ezzel szemben a szomszédos Ausztriában, de az EU többi régi tagállamában is a munkaügyi minisztérium keretében kezdő vállalkozók részére költségmentes képző és tanácsadó hálózat működik, amely a képzést követő vállalkozásbeindítás után, egy-két éven keresztül mankóként támogatja a vállalkozót. Térítésmentesen segít elkészíteni a vállalkozás gazdasági és pénzügyi tervét, az év végi mérlegkimutatást, valamint a működéssel összefüggő folyamatos készletnyilvántartást és a pénzügyi mérlegnyilvántartást.¹ Mindez Magyarországon teljesen ismeretlen. A vállalkozóvá válás elősegítésének intézményrendszerét nálunk is sürgősen ilyen formában kellene kiépíteni. Ha erre ez a kormány nem hajlandó, a következő kormánynak kell majd megtennie.

A képzés és az átképzés terén igen lényeges lenne egy olyan kampány beindítása is, amely a teljesen szakképzetlen munkanélkülieket a hiányszakmák, valamint a közmunkák felé orientálva, legalább betanított munkásokká képezné. Ez a szakma és munka nélkül tengődő vidéki cigányságon segítene. Részükre a munkanélküli segínyt azzal a feltétellel kellene folyósítani, ha ilyen képzésekben vagy közmunkákban, illetve közmunkákkal összekapcsolt képzésekben részt vesznek. Természetesen ez diszkriminációmentesen minden, szakmával nem rendelkező munkanélküli kiterjedne, akár cigány vagy nem cigány, akár falusi vagy városi. Ha egy ilyen hatékony és átfogó képzés országosan beindulna, a Medgyessy/Gyurcsány-kormány időszakában az iskolamegszüntetések és összevonások miatt elbocsátott pedagógusokat ismét hivatásuknak megfelelően lehetne foglalkoztatni. El kell érni, hogy a magyar társadalom alulképzett, lumpen életmódot folytató és gyakran a közbiztonságot veszélyeztető rétegei munkát végző, értékes emberekként be tudjanak tagolódni a társadalomba. Ezt a réteget fel kell emelni, mert ez fogja tudni biztosítani, hogy a magyar társadalom, a munkaerőpiac, gazdaság és társadalombiztosítás ne omoljon össze. Cinikus és bűnös magatartása a korábban formálisan, most pedig csak informálisan szociálliberális kormánynak, hogy emberi méltóságukban lealacsonyítva, olesó lefizetéssel és megetetéssel szavazatszedő eszközként használja fel őket, egyébként meg nem törődik velük. E réteg társadalmi felemelkedésének elősegítése és bekövetkezése esetén magától felszámolódná a Magyar Gárda, sőt akkor is, ha pl. az osztrák, olasz csendőrséghez hasonlóan erős

vidéki rendészet biztosítaná országos hálózatként a köznyugalmat. Ezzel szemben ma a vidéki településeken csak egy-két személyes körzeti megbízotti hálózat működik, rendőrben pedig a fizetéscsökkenés elől 2007-ben a nagyszámú kordedvezményes nyugdíjba menekülés miatt a rendőrségnél létszámhiány áll fenn. Nem oldja meg a helyzetet és csak olaj a tűzre a Magyar Gárdával szembeni kormányzati hisztériakeltés és adminisztratív-bírószági feloszlításának a kísérlete addig, míg a vidéki, részben önhibájukon kívül munka nélkül tengődő, agresszív váló társadalmi rétegek veszélyeztetik a vidéken élők életét és vagyonát. A jelenlegi kormányon belül egy ember, a honvédelmi miniszter, Szekeres Imre gondolkodott konstruktív módon, aki a Magyar Gárdát a közrend törvényes fenntartásán kívül katasztrófaelhárító szervezetként is fel kívánta volna használni. Korlátolt gondolkodású felettesei azonban hamar leintették.

A lakóhely-változtatás ... nehézkes Magyarországon.

Másik komoly probléma a munkanélküliség kezelése kapcsán a Foglalkozási Törvény (Flgt. 1991. IV. tv.) 2005. évi módosításával jött elő. E módosítás a munkanélküli segély és az állásközvetítés rendszerének a 2005-ben Németországban bevezetett Hartz-reform eltorzított lemásolása volt, ami a munkanélküli segélyezés rendszerét teljesen rosszul alakította át. Németországban a munkaügyi központokban, az eredményes kiközvetítésekben azzal tették a központok hivatalnokait érdekeltté, hogy önszerveződéssel ún. „Job-Centrumokat” hoztak létre a hivatalok keretein belül. E „Job- Centrumok” a hivatalnál rendelkezésre álló pénzügyi alap terhére igyekeztek állást keresni a náluk regisztrált munkanélkülieknek, felvéve a kapcsolatot az ország más munkaügyi hivatalainál működő job-centrumokkal. Ha sikerül az elhelyezés, akkor a centrumot a hivatal premizálja. Ez azonban azt is jelenti, hogy az álláskeresőnek az ország bármely részére el kell költözni, ha ott találtak állást a számára, sőt alacsonyabb állást is el kell vállalnia.² Ez Magyarországon nem áll fenn. Az alacsonyabb állás elfogadásának a kötelezettségét a Horn-kormány bevezette, azonban az Orbán-kormány feloldotta. A Medgyessy/Gyurcsány-kormány sem merete visszaállítani azt. A lakóhelyváltoztatás szintén nehézkes Magyarországon. Könnyítést ezért a vasúti és a távolsági buszjáratoknak a munkába járással történő összehangolása jelenthet. Ezzel szemben a kormány a vasúti mellékvonalak felszedését tervezi, a 2009-es vasúti menetrendet pedig úgy állította össze, hogy számos helységről nem tudnak az emberek időben a munkahelyükre érni. Ezzel az intézkedéssel még csak növekedhet a munkanélküliség. A 2008. december közepén elkezdődött vasutassztrájk egyik követelése éppen ennek a lakosságellenes, antiszociális menetrendnek a megváltoztatása, a MÁV-START betonfejű vezetése azonban eddig ennek teljesítésére sem mutatott hajlandóságot.

Ami pedig a Hartz-reform idétlen lemásolását illeti, az a következőképpen fest: A munkanélküli segély helyett bevezetésre került a maximum fél évre járó álláskeresői támogatás, aminek feltétele, hogy a munkanélkülivé válás előtt az álláskeresőnek 4 éven belül legalább két éves munkaviszonya legyen. Ha ezzel nem rendelkezik vagy az álláskeresői idő letelt, és nem tudott elhelyezkedni, akkor ugyancsak maximálisan fél évre álláskeresői segélyre jogosult. Az „álláskeresői” jelző azért került be a törvényszövegbe, mert 2005-től kezdve a munkanélkülinek kell aktívan álláskeresőben közreműködni. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a munkaügyi központok helyi kirendeltségei lényegében nem csinálnak semmit. Egy nyomtatott füzetet adnak át az álláskeresőnek, amelyben leírja, hogy hol keresett állást, amit az adott munkáltató leigazol eredménytelen keresés esetén is. A legtöbb esetben a munkanélküli, amíg az álláskeresői járadékot vagy támogatást kapja, nem is akar elhelyezkedni. „Falból” elmegy különböző helyekre felvételre formálisan jelentkezni, miközben megnyugtatta a munkáltatót, hogy állásra jelentkezési szándéka nem komoly, csak igazolja le, hogy itt volt. E formálisan leigazolt eredménytelen álláskeresői keresésekkel megy a munkanélküli a munkaügyi központba felvenni a következő hónapra szóló álláskeresői támogatást vagy segélyt. Ezt figyelembe véve, a fent ismertetett német rendszerre kellene a jelenlegi magyar rendszert kicserélni.

További problémaként jelentkezik a munkajogban, hogy a csoportos létszámleépítésnél a nyugat-európai kontinentális államok szociális mérleg felállításával és a szociális szempontok szerinti mérlegelés melletti felmondási gyakorlatával szemben Magyarországon egyre inkább előtérbe kerül az IMF és a Világbank által erőltetett angol-amerikai megoldás, mely szerint a létszámleépítéseket a lehető leggyorsabban, a szenioritási elv szerint indokolt lebonyolítani. Ez utóbbi azt jelenti, hogy aki előbb jött a céghez, később kell, hogy távozzon.³ A kontinentális nyugat-európai államokban a kialakult gyakorlat, sőt Németországban és Franciaországban kifejezett törvényi előírás szerint a felmondásokkal kapcsolatos tárgyalások megkezdésekor szociális tervet kell felállítani, és ennek figyelembevételével kezdődnek meg a főszabály szerint

a 30 napban megállapított tárgyalások a munkáltató, a munkavállalói képviselő (üzemi tanács, illetve üzemi szakszervezet) között.⁴ E tárgyalási időszak további 30 nappal meghosszabbítható, ha van esély a minél kisebb méretű elbocsátások megtalálására, de 15 napra le is rövidíthető, ha erre semmi esély nincsen, vagy a felek a létszámleépítés mérséklésének a megoldási kulcsát megtalálták. A magyar Munka Törvénykönyvének (Mt.) ide vonatkozó szabályozása „kétkulacos”. Előírja, hogy a feleknek a tárgyalások során törekedni kell a létszámleépítés minél nagyobb mérséklésére, hatásainak az enyhítésére, azonban a felmondások szociális szempontok szerinti kiválasztásáról nem tesz említést, a tárgyalások időtartamát pedig főszabály szerint 15 napban állapítja meg, amely 30 napra meghosszabbítható. Ezenkívül egyre több esetben a szenioritási elv alkalmazásával 15 napon belül befejezésre kerülnek a tárgyalások az amerikai–angol „outplacement” alkalmazásával, ami azt jelenti, hogy felállítanak egy tanácsadó stábot a vállalatnál, mely az esetek többségében sikertelenül ad tanácsokat arra, hogy hol és miként pályázzanak az elbocsátásra kerülők. Igen gyakran ez arra irányul, hogy munkaerő-kölcsönzőhöz irányítják az elbocsátottakat, akitől olcsóbb bérért visszakölcsönzik őket. Minthogy ez a gyakorlat a magyar Mt. által is előírt rendeltetésszerű joggyakorlás elvébe ütközik, az Mt. kiegészítésével kifejezetten tiltani kellene. Ezenkívül általános jelleggel elő kellene írni, hogy a tárgyalások során a német–francia szabályok átvételével szociális tervet kelljen a csoportos létszámleépítési eljárások során felállítani, a tárgyalási időszak pedig főszabály szerint az ide vonatkozó EU-irányelvvel összhangban 30 nap legyen, amely 60 napra meghosszabbítható, kivételesen pedig 15 napra lerövidíthető.⁵

Ami a magyar munkaügyi kapcsolatokat illeti, komoly problémát jelent, hogy az országba bejött multinacionális cégek többsége mindent megtesz azért, hogy a vállalataiknál ne működjenek szakszervezetek. Az üzemi tanácsot még csak megtűrik, mivel annak a magyar jogban – ellentétben a nyugat-európai kontinentális üzemi tanácsi rendszerekkel – csupán formális jogköre van. Ezt a helyzetet orvosolandó, a munkaügyi felügyeletnek komoly és következetes bírságolási gyakorlattal kellene fellépni azokkal a cégekkel szemben, ahol a szakszervezeti szerveződést akadályozzák, és ahol a szakszervezeti tagokat hátrányos helyzetbe hozzák. Emellett a bírósági gyakorlatban is a peren kívüli gyorsított eljárások során következetes ítélezéssel kellene elejét venni a szakszervezeti jogok megsértésének. Persze ehhez az is szükséges, hogy jogaik megsértése esetén a szakszervezetek is igényeljék a bírói jogsegélyt. Eme adminisztratív jellegű intézkedésekkel szemben az érdekegyeztetési jog ma már magyarországi viszonylatban is lehetőséget teremt az országos érdekegyeztetési tanácsi, általános érdekegyeztetési keretek melletti ágazati érdekegyeztetésre az ágazati párbeszéd-bizottsági rendszer törvényi meghonosítása által.

Előrelépés, hogy az a két most hatályba lépő törvény, amely egyrészt az országos általános érdekegyeztetésről, másrészt az ágazati érdekegyeztetésről szól, rendezi mind a munkáltatói, mind a munkavállalói érdekegyeztetés oldalán érvényesítendő reprezentativitási, vagyis részvételi feltételeket. Abba most nem kívánok belemenni, hogy a túl bonyolult szabályozásból eredően vannak bizonyos kifogásolnivalók e téren. Problematikusabb inkább az, hogy a munkáltatói oldalon a reprezentativitási feltételek enyhébbek, mint a munkavállalói oldalon lévők. Véleményem szerint az Alkotmánybíróságnak ezt is kifogásolni kellett volna a normakontroll során. A lehetőség tehát meg van arra, hogy a felek egymással egyenlőnek mondható, törvényileg kialakított keretek között tárgyaljanak a megegyezés reményében. Ezt azonban az Mt.-nek a koalíciós partnerekre vonatkozó szabályainak a korrekciójával elő kellene segíteni. A helyzet ugyanis az, hogy az Mt. csak a szakszervezetek jogait és kötelezettségeit szabályozza részletesen, és csak őket kötelezi a munkáltatói oldallal szemben együttműködésre, a munkáltatói érdekvédelmi szervezeteket azonban nem, és azok jogait és kötelezettségeit egyáltalán nem rendezi. Az Mt.-t szükséges lenne kiegészíteni úgy, hogy a jogok és a kötelezettségek meghatározása – ideértve az együttműködési kötelezettséget is – kiterjedjen a munkáltatói érdekvédelmi szervezetekre és a munkáltatókra is. Ennek a hiánya következtében tehetik meg a munkáltatók, hogy sztrájk esetén a sztrájkjog kialakult szokásjogi gyakorlatával (arany formula) szemben megtagadják a tárgyalásba bocsátkozást a sztrájkolókkal, miként ez 2009 decemberében a Budapest Airport-i sztrájk esetében megtörtént. Ezenkívül ugyancsak nincs kimondva a magyar Sztrájk törvényben a sztrájktilalma, amivel sürgősen ki kellene a Sztrájk törvényt egészíteni. Ma a sztrájktilalma csak azzal a jogszabály-értelmezési technikával lehet eljutni, miszerint a munkaerő-kölcsönzés sztrájk esetében az Mt. szerint tilos. Ezért tehetette meg az Airport Zrt. vezetése, hogy görög vendégmunkásokat állított be a Ferihegyi repülőtéren a sztrájkoló magyar alkalmazottak helyett, a nemzetközi megítélés szerint azonban így is jogellenesen. További probléma még, hogy

rendezetlen az elégséges szolgáltatás kérdése a magyar Sztrájk törvényben. Megítélésem szerint a Sztrájk törvény kiegészítésével kötelezni kellene a sztrájkoló feleket ajánlattételre, vita esetén pedig a munkaügyi bíróságnak kötelessége lenne az ajánlatok ismeretében e kérdésben peren kívüli eljárásban döntést hozni. Ami pedig az üzemi tanácsokat illeti, a német– holland joghoz hasonlóan,⁶ szükséges lenne a munkaügyi-személyi ügyekre az együttdöntési jogot kiterjeszteni, amire pártoktól független magyar kodifikátorok részéről törekvések mutatkoznak. Csak így lehetne a multik munkavállaló-kizsigerlő magatartását korlátozni, amit a privatizációk során a magyar politika elmulasztott megtenni.

Ami az egyéni családi gazdaságok termelőinek és a hazai kis- és középvállalkozások megerősítését illeti, itt csak arra utalok, hogy eredeti formájában vissza kell állítani az Orbán-kormány által az 1998 és 2002 között kiadott családi vállalkozásokat elősegítő jogszabálysomagot, valamint a Széchenyi Tervet. Ezzel együtt pedig szükségesnek látszik a munkáltatókat terhelő tb-járulékok és adók csökkentése, valamint egy olyan lineáris általános adórendszerre való áttérés, amely az értéket termelő többgyermekes családoknak kedvezményeket biztosít. Csak így várható, hogy élénküljön a gyermekvállalási kedv, és ne omoljon össze a mai, felosztó-kirovó rendszeren alapuló szociális jellegű társadalombiztosítási rendszer. Valószínű továbbá az is, hogy a hazai kis- és középvállalkozásoknak az is segítene, ha a jegybanki alapkamat a jelenleginél radikálisabban csökkenne. Emellett el kellene érni, hogy azok a külföldi cégek, amelyek szinte ingyen szerezték meg a magyar vállalatokat, a hazai beszállítókkal kössenek szerződést és ne külföldről szállítsák be a feldolgozásra kerülő alapanyagokat, ami a fogyasztói árak növekedése irányába hat. Ezzel az így eljáró cégek visszaélnék az áruforgalom szabadságával, ami megítélésem szerint az Európai Törvényszék előtt sem védhető magatartás. Szükségessé válna továbbá az is, hogy az ugyancsak kedvezőtlenül külföldi kézbe juttatott energiaszolgáltatást és azok árfekvéseit szerződéses, vagy ha ez nem megy, jogszabály-alkotási úton újra rendezze a kormány úgy, miként ezt Petz Ernő a Polgári Szemle 2008/5–6. számában közzétett tanulmányában javasolja.⁷

NEMZETKÖZI PÉNZÜGYI VÁLSÁG ÉS GLOBALIZÁCIÓS KRÍZIS ELLENÉRE FENNÁLLÓ MAGYAR KORMÁNYZATI PRIVATIZÁCIÓS TERVEK

A jelzáloghitel-válsággal elindult és a világ valamennyi tőzsdéjét megérintett egyre terebélyesedő pénzügyi válság arra enged következtetni, hogy kidurrant az Egyesült Államok neokonzervatív köreinek kormányzati gazdaságpolitikája által elindított és erőszakosan terjesztett globalizációs lufi. Az ifjabb George Bush és kormánya kétségbeesetten próbált hatalmas összegű gyorssegély nyújtásával mentőövet dobni a bajba jutott legnagyobb pénzintézeteknek, amit a demokrata többségű kongresszus kezdeti ellenállása miatt csak alig tudott keresztül erőltetni. A helyzet nagyon bonyolult. Az 1929–33-as gazdasági válság is az USA-ból indult el és söpört végig az egész világon. Ma, az informatika világában a válság felgyorsuló tovaterjedésének a veszélye hatványozottan fennáll. Míg az Európai Unió országainak több kormánya – így a brit, a német és a francia kormány komoly állami tőkeinjekciókkal és részleges államosításokkal igyekszik a legnagyobb pénzintézeteket megmenteni a csődhelyzetbe kerüléstől, és gátat emelni az USA-ból elindult válság továbbterjedésének, addig a Gyurcsánykormány még mindig további privatizációkat tervez.

Két világhírű kitűnő film, a Sicko és a Nagy kiárusítás (Big seal out) mutatta meg, hogy a Világbank (Worldbank) és a Nemzeti Valutaalap (IMF) által propagált privatizáció, vagyis az állami tulajdonban lévő energiaforrások, a vízkészlet, valamint az egészségügy privatizációja csak az eme értékekhez és jövedelemforrásokhoz jutó szupranacionális cégeknek kedvez, miközben az állam legyengül, e cégeknek kiszolgáltatottá és kiszolgálójává válik, polgárai pedig a középosztályig bezárólag nyomorba dőlnek. A neokonzervatív globalizátorok által meghirdetett karcsú állam, vagyis az állami funkciók leépítésének doktrínája következtében korábban egzisztenciális biztonságban élő (pragmatizált) állami hivatalnokok és közalkalmazottak tömegesen veszítik el állásukat, és bizonytalan egzisztenciális helyzetük miatt egyre nagyobb mértékben korrumpálódnak. Mindez vonatkozik a közoktatásra is. A szabad demokrata Magyar Bálintnak oktatási minisztersége alatt sikerült szétvernie és lezüllesztenie a magyar közoktatást arra a színvonalra, amelyen néhány elit intézmény kivételével az USA közoktatása áll. Ismerősi körömből tudok olyan diákról, aki amerikai középiskolában tanult, és ott kitüntetéssel leérettségizett. Apja viszont igényelte, hogy itthon is folytassa középiskolai tanulmányait és érettségizzen le itthon is, amely csak gyenge „jó” rendűségre sikerült. Báldi Tamás geológus

professzor többszöri amerikai tanulmányúti tapasztalatai alapján szól a „Hit és hitvallás” című tanulmánykötetben publikált írásában (Mundus Kiadó 1998) arról, hogy az amerikai egyetemek átlagszínvonala alacsony, és csak a kisszámú elit egyetemek színvonala magas. A Bolognai Chartával a globalizátorok kikényszerítették, hogy a kontinentális európai államok is formálisan a brit, valójában azonban az amerikai felsőoktatási rendszert vegyék át. Ennek az oktatási rendszernek a célja ugyanis az, hogy szűk látókörű szavazógépezetet és szakbarbár kiszolgáló szakembergárdát neveljen ki a globalizációból hasznot húzó gazdaságpolitikai elitnek. Magyar Bálint miniszteri utóda, Hiller István a köz- és felsőoktatás átalakításának ezt az irányvonalát építi tovább, a két szabad demokrata egészségügyi miniszter pedig a leváltásukig az egészségügy hasonló reformjának megvalósítására törekedett.

Magyarországon a Fidesz által támogatott magánkezdemenyezésű népszavazás lényegében megbuktatta az egészségbiztosítás magánosítását. Gyurcsány meghátrálásra kényszerült. Leváltotta az egészségügyi rendszert alkotmányellenesen és diktatórikusan szétzúzó ámokfutó miniszter asszonyt. Erre az SZDSZ megsértődött, és felmondta a koalíciót. Azóta Gyurcsány és kisebbségbe került szocialista kormánya agonizál. A Fidesz felszólította lemondásra, mégsem mond le. Az SZDSZ is lemondatná, és szakértő kormányt szeretne a helyében látni, amit a Fidesz azonban joggal ellenez. Csath Magdolna ugyanis helyesen foglalt állást a Hír Tv szeptember 28-i „Kontraszt” c. adásában akként, hogy a törésvonal ma nem a szocialista és a nem szocialista irányvonal között van, hanem ott, hogy ki nemzeti antiglobalista, és ki internacionális neokonzervatív-globalista. Hozzátenném, hogy ma a szocialista oldalt hivatalosan is az előbbi képviseli. Ugyanakkor az utóbbinál is szép számmal találhatók nemzeti érzelműek. Érdekes párhuzam vonható le a két világháború közötti internacionális (a sztálini III. Internacionáléhoz tartozó) és a nemzeti kommunisták közötti ellentét, és az MSZP mai helyzete között, ahol akkor a nemzeti kommunisták húzták a rövidebbet (l. Arthur Köstler: Sötétség délben). Ami az MSZP-n belüli rejtett kormányellenzékkel illeti, Suchmann Tamás, Szanyi Tibor rámutattak arra, hogy hiba volt a Horn-kormány energiaprivatizációja, amit a Fidesz már annak idején is ellenezett és kísérletet is tett kormányra kerülve a gáz visszavásárlására, Karsai pedig mint az MSZP országgyűlési képviselője, mindent megtett az egészségbiztosítás privatizációjának megakadályozása érdekében.

...szép számmal találhatók nemzeti érzelműek.

Gyurcsányról kritikusai azt állítják, hogy betegesen hiú, és mániákusan ragaszkodik a hatalomhoz. Ezért nem hajlandó lemondani. Szerintem Gyurcsány mentálisan rendben van. Céltudatosan és racionálisan ragaszkodik a miniszterelnöki bársonyszékhez. Neki ugyanis megbízatása, feladata van, amit teljesítenie kell. Ez pedig nem más, mint az ország teljes kiárúsítása a globalizált szupranacionális amerikai és orosz nagytőkének. A Malévnak a Fidesz tiltakozása ellenére történt orosz kézre juttatása, valamint az orosz érdekeltségű Kék Áramlat gázvezetékekkel való kokettálás az utóbbi irányába történő kormányzati gesztus, míg gyaníthatóan az előbbi felé a vízkészlet legújabbban tervbe vett privatizálása. Ma ugyanis az USA a kanadai tavak vizét szállítja el tömegesen a floridai gyáripár részére, mikor pedig a kanadai tavak vízszintjének drasztikus apadása miatt a további vízszállítást a kanadai kormány betiltotta, az USA kormánya a legkeményebben lépett fel ellene.

Mármint ami a teljes magyarországi végkiárúsítást és gyarmatosítást illeti, a szabad demokraták úgy látják, hogy a meggyengült Gyurcsány ezt végrehajtani képtelen. Ráadásul az egészségügyi „reform” befagyasztása miatt haragszanak is reá. A megoldás ezért szerintük Gyurcsány félreállításával egy olyan szakértői kormány létrehozása lenne, amelyben a neoliberais eszme kerülne túlsúlyba, és amely így megvalósítaná mindazt, amire – szerintük – Gyurcsány már nem képes. Gyurcsány és csapata azonban nem adja fel ilyen könnyedén a harcot. Nem akarja átadni a teljes „dicsőséget” és a „jutalmat” a szabad demokratáknak. Ezért megszervezte a második „Demokratikus Chartát” és a Charta szánalmasan sikertelen demonstrációját az uniós szociális támogatási összegét eltüntető Kolompár Orbán vezette cigányszervezettel együtt. A cigánység jelentős része azonban mára már tudatára ébredt, hogy a jelenlegi kormány csak szavazóeszközként használja fel. Ezért csak alig ötszázan jelentek meg. Nem sokkal volt jobb az arány a chartásoknál sem. Szürke volt Konrád György anakronisztikus, újat nem mondó neoliberais okfejtése a demokráciáról, és szánalmas az a Demszky-beszéd, amelyben az igazságszolgáltatást ostromozta a mai politikai irányvonallal szemben fellépőket ért enyhe büntetőítéletek miatt, miközben megfeledezett arról, hogy „kormánynyomásra” ugyanez

a bíróság épp a másik végletbe esett a 2006. október 23-i vérbe fagyasztott demonstrációból eredő büntetőügyek elbírálásakor.⁸

Nem csoda, hogy Gyurcsány az ottani fellépése során remekelni tudott ebben a szürke környezetben azzal a pátoszos beszédével, ami döbbenetemenre kísértetiesen hasonlított Mussolini, Hitler vagy Göbbels tömegszuggesztióra utazó beszédeihez. Ezért furcsa, hogy ő és holdudvara Orbán Viktort vádolja populizmussal, kinek felszólalásai tárgyszerűek és gazdaságpolitikailag megindokoltak. Ezzel szemben a Gyurcsány-beszédek és különösen ez az utóbbi semmitmondó dagályos blöffökkel, valamint a szokásos megalapozatlan és teljesíthetetlen ígéretekkel telítettek. Miközben a Charta-demonstráción demokráciáról szónokolt, a karhatalommal a szinte már biztos tényállás szerint felszólítás mellőzésével oszlatta szét a szovjet emlékműnél demonstrálókat. Gyurcsány lényegében a maga szereplése érdekében szervezte a Charta-demonstrációt, mit sem törődve, hogy ezzel és hasonló szerepléseivel hazánkban is gerjeszti az egész Európában terjedő szélsőjobboldali tüzet. Ráadásul még ki is akarja árusítani az ország vízkészletét, ellehetetlenítve a lakosság életfeltételeit. Most, hogy a pénzügyi világválság következtében a neoliberais globalizáció állásai meggyengültek, az egészség- és a tandíjüggyhöz hasonló népszavazás kezdeményezésével és lefolytatásával kellene megakadályozni a további privatizációt, ide értve a kormány által már titokban eltervezett gyógyvizeink és fürdőink eladását, és ugyanígy Budapest lakosságának a megszavaztatásával megakadályozni a Fővárosi Gázművek 50%-ot elérő, illetve meghaladó áruba bocsátásának tervét. Úgy tűnik, a vízkészletünket érintő gyógyvíz- és fürdőprivatizáció a pénzügyi válság miatt az ország csőd közeli állapotba kerülése miatt egyelőre lekerült a napirendről, megítélésem szerint azonban csak egyelőre. Erre utal, hogy a szabad demokrata vezetésű főváros a Fővárosi Gázművek eladását továbbra is tervezi. Úgy tűnik, hogy az előbb már említett Charta-összejövetel jól jött Gyurcsánynak, mert annak hatására a koalíció informálisan újra összeállt. Erre utal, hogy Magyar Bálint volt szabad demokrata oktatásügyi miniszter elérkezettnek látta, hogy művét befejezze, és váratlanul előterjesztette azt a törvénytervezetét, amelyről eddig szó sem esett, miszerint a felsőoktatási intézmények által használt épületeket a használók tulajdonába kellene adni. Ezt a törvényjavaslatot az MSZP-frakció az ellenzék tiltakozása ellenére gondolkodás nélkül elfogadta. A hátul ütője ennek csak az, hogy ebből éppen ugyanaz sülnetne ki, amit az SZDSZ korábbi elnöke, Kóka János a Magyar Tudományos Akadémia vagyonával tervezett, hogy az Akadémia élje fel azt, a működését ne a költségvetés biztosítsa. Ez a terv nem más, mint a felsőoktatás további legyengítését célzó indirekt privatizáció. Magyar Bálint ezt előterjeszti és a kormányfő ezt elfogadja akkor, amikor az ország a legnagyobb gazdasági krízist éli át. Ugyancsak ezzel párhuzamosan terjesztette be az egészségügyi miniszter az MSZP-frakció tudtával azt a törvénytervezetet, amellyel megszűnnének a megyei egészségbiztosító pénztárak, és a helyüket regionális egészségbiztosítók vennék át. Itt megint fennáll a veszélye annak, hogy ez egy közbülső lépés lenne a köztisztviselői juttatásokkal működő egészségbiztosító pénztárak magánbiztosítókká történő átalakításához.

...a felsőoktatás további legyengítését célzó indirekt privatizáció.

A szocialista kisebbségi kormány, a szabad demokraták hátsó irányításával, annak ellenére a korábbi megszorító, kis- és középvállalkozás-ellenes gazdaságpolitikát folytatja, hogy az EU többi tagállama adócsökkentéssel járó kis- és középvállalkozásokat támogató gazdaságpolitikával igyekszik mérsékelni a pénzügyi válság káros hatásait. A jelenlegi kisebbségben lévő szocialista kormány a demokrácia játékszabályainak nyílt felrúgásával, a parlament előzetes jóváhagyása nélkül egyezett meg az IMF-fel igen kemény feltételek teljesítése mellett egy veszélyt elhárító hitelkeret megnyitásáról, amelyből három nagybank részére kíván hitelt nyújtani, melyek közül kettő külföldi, és csak az egyik a magyar (OTP). Az olasz érdekeltségű CIB Bank már jelezte, nem kér ebből a hitelből, de így nyilatkozott az OTP is. Ugyanakkor a kormány szándékában még fel sem merült, hogy ebből a hitelkeretből a kis- és középvállalkozásoknak adjon támogatást. Annak ellenére folytatja a Gyurcsány vezette magyar kormány és szociálliberális holdudvara ezt az ortodox neoliberális gazdaságpolitikát, hogy Obama elnökké választásával az USA-ban is egy, a clintoni időszakra jellemző, szociálisan is érzékenyebb és a keynesi gazdaságfilozófiához visszakanyarodó demokrata fordulat következik be. Gyurcsányéknak ez az utolsó csatlóskénti neoliberális kiállása egy letűnőben lévő ortodox neoliberalizmus mellett majdnem olyan, mint amilyen Szálasiéknak a hitleri Németország melletti kiállása volt. Ahogyan az tönkretette az országot, ugyanezt teszi ez is. Megoldás ezért csak egy kormányváltás lehet.

Egy, az ellenzék által folyamatba helyezendő széles körű lakosságfelvilágosítással előkészített népszavazással lehetne csak elérni a parlamenti választások előrehozatalát. Komoly veszélyt jelent

ugyanis az, hogy a jelenlegi magyar kormány, amely mandátumának hátralévő másfél évében felvesz az IMF által kemény feltételekkel rendelkezésre álló hitelkeretet, lakossági hangulatjavító intézkedésekre fogja elherdálni ezt az összeget, és az őt felváltó kormánynak lesz majd a gondja a visszafizetés verejtékes kigazdálkodása. Ettől reméli a jelenlegi kormányzati kurzus, ha átmenetileg esetleg ki is esik a hatalomból, de a népszerűtlen rendbetételi intézkedések után újból visszazerezheti azt. Magyarország ismét az IMF és a fináncukraták hálójába került, aminek a megelőzésére a velünk szomszédos közép- európai új tagállamok igen okosan törekednek.

A tanulság mindebből Szerbia számára az lehet, hogy az EUtagfelvételi, illetve -előtagsági tárgyalásokon a saját állami érdekeikért keményen álljon ki, és ne engedjen olyan egyoldalú előnyt jelentő feltételeknek, mint amilyenbe az 1990-es évek elején a „Visegrádi Négyek” országai a társulási szerződések megkötése során belementek, miszerint országaikba az EU akkori tagállamai minden további nélkül büntetvám-fizetés nélkül dömpingelhettek, miközben a Visegrádi Négyek országaira nem váltak érvényessé az antidömping előírások alóli mentesülés, és ugyanilyen egyoldalú előnyökkel került rendezésre a védzáradék feloldása is.

Ugyanakkor az Európai Unió részére is leszűrhetők bizonyos tanulságok. Indokolt lenne elérni az új demokrata amerikai kurzusnál a Bretton Woods-i egyezmény visszaállítását, és a WTO felszámolását. Az áru, a tőke, a termelés és a foglalkoztatás világviszonylatban történő szabad áramlása hosszú távon az USA és az EU gazdasági érdekeit veszélyezteti. Csak akkor tudna életképesen fennmaradni a nyugati gazdaság az ázsiai mellett, ha szintén bevezetné e régióban az éhbérért történő foglalkoztatást, ami képtelenség lenne. Egyedüli megoldás az euro-amerikai gazdaság váмокkkal történő izolálása az ázsiai gazdaságtól, Európa és Amerika viszonylatában pedig a gazdasági kontaktusnak a Bretton Woods-i elveken történő fenntartása. Így megelőzhetővé válna az egészségre veszélyes élelmiszerek beáramlása a távoli ázsiai vidékekről. Ez mind a két félnek az előnyére válna. S még egy utolsó gondolat: az Európai Unió gazdaságának sem tesz jót, a közép-kelet-európai térségben ismét felerősödő nacionalizmus. Két ilyen térség van. A vajdasági magyar veréseket igyekeznek megfékezni a szerb kormányzat. Itt az ügy jó szándékkal kezelhetővé válik. Remélhetőleg Szerbia EU-taggá válásával ez a probléma megoldódik. Nem így néz ki azonban a helyzet Szlovákia és Magyarország viszonylatában, ahol szlovákiai kormányzatról is durva nacionalista provokációknak van kitéve az ott élő magyar kisebbség és maga a magyar állam is. Ebben is óriási felelőssége van a teljesen megalkuvó és szolgálalkú Gyurcsány-kormánynak és a szabad demokraták tévesen értelmezett internacionalizmusának. Jelenleg ezeket a kérdéseket a szocialista irányzatú Európai Bizottság igyekszik a szőnyeg alá seperi. Ennek szétterjedése azonban az Unió szétesésével járhat. Ezért minél előbb szükséges lenne rendelettel biztosítani az Európai Unión belül a nemzeti kisebbségek autonómiához való jogát.

¹ L. az Osztrák Köztársaság Munka- és Szociális Minisztérium honlapját (Unternehmensbildung und Unternehmenshilfe), továbbá Karl Zehetnertől az intézmény munkatársától kapott információ.

² H Schafer: Das Hartz-Konzept. Arbeitsmarktsreform ohne Biss. Deutsche Industrie-Verlag, 42–47. o.; Weigand-Düwel: Das neue Arbeitsrecht. Hartz Gesetz und Agenda 2010. Nomos Verlag, 42–47. o.; Hartz Gesetz I–II., 23. 12. 2002.

³ Rolf Birk: Massenentlassung nach europaischem Recht. In: Ünnepi tanulmányok Prugberger Tamás professzor 60. születésnapjára. Novotni Kiadó, Miskolc, 1997, 330. p.

⁴ Birk, op. cit. 28–37. p.; N. Termin-Socol–E. Combes: Arbeitsrecht in Frankreich. In: Martin-Braun Alex Hessler (Hrsg.): Arbeitsrecht in Europa. Verlag Otto Schmidt, 277.

⁵ E probléma részletes kifejtését l. Prugberger Tamás–Jakab Nóra: A felmondásra és a csoportos létszámleépítésre vonatkozó szabályok Magyarországon és a posztkommunista szomszédos országokban. In: Emlékkönyv Román László születésének 80. évfordulójára. Pécsi Tudományegyetem, Áll. és Jogtud. Kar Kiadása, Pécs, 2008, Stjaupp. 141., 350–353. o.

⁶ Hoyningen-Huene: Betriebsverfassungsrecht. Verlag H.C. Beck, München, 6. Aufl. 2007.; Bernd Waas: Das Betriebsverfassungsrecht der Niederlanden im Spiegel des deutschen Rechts. In: Ünnepi tanulmányok Prugberger Tamás professzor 60. születésnapjára, 379–380. és 383–392. o.

⁷ Petz Ernő: Az energia néhány aktuális kérdése. Polgári Szemle, 2008/5–6., 70–84. o.

⁸ Civil Jogász Bizottság: A 2006. szeptember 19–20-án és október 23-án tartott események. A

2007. január 29-i meghallgatáson és a 2007. február 23-i sajtótájékoztatón elhangzott esetek, DVD, könyv alakban kiadta a Kairosz Kiadó, Budapest, 2008.